

Відгук

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента

Отравенко Олени Вікторівни на дисертаційну роботу

Оржицького Романа Леонідовича на тему:

«Формування у здобувачів освіти навичок соціальної взаємодії на уроках фізичної культури засобами боксу», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю А1 «Освітні науки»

1. Актуальність дослідження

У сучасних умовах загальноосвітня школа має не лише забезпечувати розвиток фізичної працездатності здобувачів освіти, а й створювати педагогічні умови для становлення їхньої особистісної та соціальної компетентності. Постанови уряду України та новий Державний стандарт базової середньої освіти акцентують на необхідності формування в учнів комплексу соціальних умінь: ефективної комунікації, здатності співпрацювати, відповідально взаємодіяти в групі, брати на себе лідерські функції, конструктивно розв'язувати конфлікти, управляти власними емоціями та поведінкою. Проте реальний шкільний простір останнього десятиліття зазнав суттєвих деформацій: тривале дистанційне навчання, обмеженість живої взаємодії, вплив цифрових технологій на міжособистісні стосунки, стресогенність воєнного часу – усе це призвело до зниження якості емоційного контакту школярів, їхнього вміння працювати в команді та долати ситуації невизначеності й соціального виклику.

Саме урок фізичної культури потенційно здатний стати середовищем, де соціальна взаємодія відбувається у природний, емоційно насичений спосіб. Проте на практиці українська школа досі приділяє переважну увагу фізичній підготовленості, а не формуванню соціальних компетентностей. З огляду на це пропозиція дисертанта розглядати адаптовані засоби боксу як структурований педагогічний інструмент для розвитку соціальних навичок є оригінальною та надзвичайно своєчасною. Інноваційність і актуальність роботи підсилюється і тим, що світова практика вже визнає ефективність так званого «освітнього боксу» (*boxe éducative*, *Schulboxen*), який застосовується

як метод соціальної педагогіки та психологічного саморозвитку. Він сприяє зниженню агресивності, розвитку самоконтролю, формуванню довіри, відповідальності та здатності долати страх. В українській педагогічній науці такі напрацювання практично відсутні, а запропонований автором підхід не має аналогів ні за структурою, ні за експериментальною перевіркою.

Крім того, тема відповідає важливим зрушенням у нормативній базі – переходу фізичної культури до компетентнісної парадигми, необхідності створення варіативних модулів, залучення учнів до саморефлексії та усвідомленої діяльності. Дисертаційне дослідження заповнює очевидну прогалину між соціальними запитами та реальними методичними можливостями школи.

Таким чином, актуальність роботи зумовлена одночасно: практичними потребами сучасної школи, тенденціями розвитку європейської освіти, трансформаціями молодіжної соціальної поведінки, відсутністю напрацьованих модулів подібного типу в Україні, необхідністю профілактики девіантних та агресивних форм поведінки підлітків.

Робота Оржицького Р. Л. не тільки відгукується на ці виклики, а й пропонує цілісну, методично виважену відповідь.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційне дослідження узгоджується з науковими орієнтирами двох дослідницьких колективів, що свідчить про його відповідність пріоритетам державної та інституційної наукової політики. Зокрема, робота проводилася у контексті таких наукових розробок: «Перспективні концепти освітніх та педагогічних наук в умовах автономії закладів вищої освіти» (№ 0120U100392); «Теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури, спорту і туризму» (№ 0122U02047).

Таким чином, дослідження не лише опирається на актуальні наукові програми, а й органічно продовжує їх, отримуючи необхідну теоретичну основу та методологічну підтримку для розв'язання поставлених завдань.

3. Наукова новизна та значущість дослідження

Дисертація має беззаперечні ознаки високої наукової новизни. Автору вдалося поєднати міждисциплінарні концепти з галузей соціальної філософії, психології, педагогіки та теорії фізичного виховання, створивши на їх основі нову педагогічну модель. Особливо слід підкреслити такі аспекти новизни:

По-перше, уперше в українській педагогічній науці виконано системний аналіз боксу як середовища символічної взаємодії, де тілесні практики стають інструментом розвитку соціальних компетентностей. Це розширює методологічний горизонт фізичної культури та дозволяє по-новому поглянути на потенціал рухової діяльності.

По-друге, автор розробив повністю цілісний, структурно завершений модуль «Бокс» із детальними розділами, етапами, педагогічними умовами, рекомендаціями щодо безпеки, рефлексивними завданнями та інструментами самооцінювання.

По-третє, дослідження має міжнародний характер: воно апробоване в освітньому просторі Швейцарії (кантон Санкт-Галлен), причому за участю німецькомовних версій стандартизованих психометричних методик. Це суттєво підсилює достовірність і універсальність отриманих результатів.

По-четверте, у роботі сформульовано нове наукове положення про формування авторитету через ситуації структурованого соціального виклику та тілесної взаємодії. Цей підхід має значний потенціал для подальших досліджень у галузі педагогіки спорту.

По-п'яте, статистично доведено реальний позитивний вплив модулю на розвиток ключових соціальних навичок: самооцінки, здатності до кооперації, комунікативної відкритості, здатності брати на себе відповідальність, самоконтролю в емоціогенних ситуаціях.

Теоретична значущість полягає в розробці цілісної концепції формування соціальної взаємодії засобами рухової діяльності, з виразним філософським і соціально-психологічним підґрунтям.

Практична значущість полягає у створенні продукту, який може бути негайно використаний у школах і забезпечує вимірюваний результат.

4. Структура та зміст роботи

Дисертація має класичну структуру, проте її зміст відзначається високим рівнем концептуальної завершеності. Усі розділи взаємопов'язані та логічно продовжують один одного.

Вступ містить чітке формулювання наукової проблеми, визначення суперечностей, які зумовили необхідність дослідження, обґрунтування вибору методів, опис наукової новизни та практичного значення. Вступ написано на високому рівні, характерному для робіт PhD.

Перший розділ представляє широкий теоретичний аналіз сучасного стану розвитку соціальних навичок у підлітків та ролі фізичної культури в їх формуванні. Автор спирається на актуальні праці українських, європейських та американських учених, переконливо аналізує суперечності між задекларованими вимогами та реальними освітніми практиками. Важливо, що автор не обмежується педагогічною літературою, а залучає філософські та соціологічні концепти, демонструючи вміння працювати в міждисциплінарному полі. Це робить розділ змістовним.

Другий розділ присвячений обґрунтуванню модулю «Бокс». Автор показує, що застосування засобів боксу в освіті має не лише рухову, а й соціально-педагогічну значущість, і пропонує чіткі принципи (змагальність, виклик, партнерство, рефлексія) та педагогічні умови. Календарно-тематичний план вирізняється продуманістю, а додатки містять повний матеріал, який може використовувати будь-який учитель фізичної культури.

Третій розділ описує організацію педагогічного експерименту. Позитивним є: застосування валідних методик, обґрунтований вибір критеріїв, опис процедури тестування, наявність статистичних доказів, чіткі візуалізації результатів. Експеримент має добру внутрішню логіку, що дозволяє впевнено говорити про його достовірність.

5. Практичне значення результатів

Практична цінність дослідження є однією з найсильніших його сторін. Автор не просто описав модель – він створив повноцінний педагогічний

продукт, придатний для негайного впровадження.

Серед ключових аспектів:

1. Готовність до впровадження в українських школах.

Модуль відповідає принципам НУШ, має чітку структуру та може бути включений до варіативної складової будь-якої робочої програми.

2. Міжнародна апробація.

Факт реалізації в школах Швейцарії робить модуль конкурентним у європейському освітньому просторі.

3. Низькі матеріальні затрати.

Модуль потребує мінімального обладнання: рукавичок, лап, секундоміра та захисних елементів.

4. Сфера застосування ширша, ніж фізична культура.

Методичні прийоми авторського модуля можуть бути використані: у шкільній службі медіації? у роботі психологів? у групах профілактики булінгу, у молодіжних волонтерських програмах та у секціях та гуртках.

5. Висока відтворюваність.

Додатки містять конкретні інструкції, варіанти завдань, матеріали для рефлексії та стандартизовані анкети, що значно полегшує його адаптацію іншими педагогами.

Авторські практичні здобутки вже використовують у Schule Grüenau (кантон Санкт-Галлен, Швейцарія), а також в Запорізькому національному університеті, Державному закладі «Луганський національний університет імені Т. Г. Шевченка», Національному університеті «Запорізька політехніка».

6. Недоліки та побажання до дисертації

Незважаючи на високий рівень роботи, є кілька зауважень рекомендаційного характеру:

1. У дисертації недостатньо деталізовано механізм формування навичок соціальної взаємодії на рівні окремих навчальних ситуацій. Автор обґрунтовує педагогічні умови та наводить загальні принципи організації модулю, однак бракує опису конкретних педагогічних кейсів, тренувальних ситуацій чи

сценаріїв уроків, у яких чітко простежуються причинно-наслідкові зв'язки між застосованою методикою та розвитком певних соціальних навичок.

2. Не повністю розкрито питання підготовки вчителя фізичної культури до роботи за модулем «Бокс». У роботі подано ґрунтовний аналіз змісту та структури модулю, однак практичні вимоги до професійних компетентностей учителя, готовність педагогів до реалізації бойових видів спорту у школі та специфіка їх методичного супроводу висвітлені недостатньо.

3. Окремі дефініції потребують чіткішої межі між психологічними та педагогічними характеристиками. Дисертант широко використовує поняття «самоконтроль», «самоповага», «соціальна взаємодія», «комунікативність», однак їх педагогічна інтерпретація іноді перетинається з психологічною, що може ускладнювати операціоналізацію цих конструкцій у шкільній практиці.

4. В описі діагностичного інструментарію варто було б докладніше обґрунтувати вибір саме тих шкал і методів, які використано. Попри наявність посилань на валідні інструменти, автор не проводить аргументоване порівняння з альтернативними методиками (наприклад, соціометрією, інструментами оцінювання кооперативної поведінки), що допомогло б глибше зрозуміти логіку побудови оцінки результатів.

5. Підблоки рефлексивної роботи учнів описані загально й потребують більшої деталізації. У роботі згадуються рефлексивні методики, однак відсутні конкретні приклади рефлексивних завдань, запитань або форматів групового обговорення, які застосовувалися; це зменшує відтворюваність методики іншими педагогами.

6. У роботі бракує аналізу можливих етичних дилем, які можуть виникати під час використання контактних єдиноборств у шкільному середовищі. Питання безпеки розглянуто з технічної точки зору, проте не деталізовано етичні аспекти: формування відповідальності учнів за власні дії, роль учителя у регулюванні емоційної напруги, запобігання неформальному домінуванню сильніших учнів тощо.

Ці зауваження не применшують наукової та практичної цінності

дисертації та можуть бути враховані в подальших дослідженнях автора.

7. Оцінка дисертації та її результатів

Дисертація є завершеною, самостійною, високопрофесійною науковою роботою, що відповідає всім вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Результати мають високу достовірність, підтверджену сучасними методами статистичного аналізу та міжнародною апробацією.

8. Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії»

Аналіз дисертації та опублікованих праць дає підстави для висновку, що дослідження Оржицького Романа Леонідовича «Формування у здобувачів освіти навичок соціальної взаємодії на уроках фізичної культури засобами боксу» є самостійно виконаною, завершеною науковою роботою, яка має вагомe науково-теоретичне та практичне значення, заслуговує на позитивну оцінку та відповідає наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. №44), а її автор Оржицький Роман Леонідович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю А1 «Освітні науки», галузі знань А Освіта.

Завідувач кафедри
теорії та методики фізичного виховання
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»
кандидат педагогічних наук, доцент

Олена ОТРАВЕНКО

Підпис Олени ОТРАВЕНКО засвідчую
Проректор з науково-педагогічної роботи

Ярослава ЮРКІВ